

kazujejo razlike med merili kart. Od strani 174 do 229 so v atlas vključena besedila in grafični prikazi iz knjige »Zemlja, velika ilustrirana enciklopedija« (Mladinska knjiga, 1982). No, v atlasu je še več drugih strani s kartami, ki so očitno povzete po izdaji »Zemlja ...«, vendar ni to nikjer povedano.

V celoti vsebuje knjiga preko 320 kart v najrazličnejših merilih in še vrsto drugih ilustracij, satelitskih posnetkov in podobnega. Pred nami je torej zelo obsežen in bogato ilustriran atlas, katerega dodatna vrednost je, da ima poleg številnih topografskih in političnih kart še vrsto gospodarskih in drugih tipov tematskih kart. Ob vsem tem bogatem izboru najrazličnejših kart je škoda, da niso iz knjige »Zemlja ...« vključene tudi karte podvodnega reliefa. To, da je v atlas vključen del besedila iz omenjene knjige je smotno, še posebej zato, ker je vsebina besedila izjemno kvalitetna. Po drugi strani se čuti, da atlas ni originalno delo, temveč je sestavljen in prirejen za slovenskega bralca iz zelo različnih virov. Če smo realni in se zavedamo, kako obsežno, drago in tudi zamudno delo predstavlja že samo slovenska priredba, potem tega, da je pred nami sestavljanka, nosilcu in sodelavcu atlasa ne moremo zameriti. Bilo pa bi prav in koristno, če bi bilo v uvodu atlasa, ki ga na žalost ni, to povedano. Način pisave geografskih imen je obrazložen v posebnem uvodnem sestavku, ki je glede na še vedno živahne razprave o tem v okvirih Geografskega društva in izven njega, v marsičem vprašljiv. Bolj kot to, da so se sestavljanci atlasa pač odločili za neko načelo, nas moti nedoslednost in neenotna pisava geografskih imen. V karti na strani 98 je zapisano SRI LANKA in spodaj je nekoliko manjšo tipografijo (Cejlón), list naprej pa stoji ŠRI LANKA (Cejlón). Takih ali podobnih napak, ali kar je še pomembneje, nedoslednosti, je še več in jih bo treba v naslednjih izdajah atlasa, če bo do tega prišlo, popraviti. Včasih so vprašljive celo nekatere slovenske oblike imen držav. Tako je n.pr. za državo Slonokoščena obala v atlasu oznaka Obala slonove kosti. Tega pa avtorjem atlasa ne moremo preveč zameriti, saj raba tujih geografskih imen v kartah ni podrobno dogovorjena, oziroma je prepuščena bolj ali manj le dobremu občutku za jezik. Ta je lahko boljši ali slabši in posledica tega je utvarjanje precejšnje zmešnjave. Brez dvoma so se sestavljanci slovenske priredbe atlasa tega zavedali in jim lahko štejemo v dobro, da so, v kolikor je bilo to možno, dodali tudi originalno obliko posameznih imen.

Dodano je obsežno imensko kazalo krajev, ki pa je na žalost tu in tam pomanjkljivo. Da bi se temu izognili, bi morali imeti sestavljanci atlasa na voljo precejšnja sredstva in dovolj časa, kar pa običajno realno ni mogoče. Ob tem pa moramo posebej pohvaliti izjemno kvaliteten tisk na dobrem papirju in zelo dopadljivo opremo.

Milan Orožen Adamič

Iz inozemske naravnogeografske književnosti

Geomorfologija Evrope (Geomorphology of Europa). Uredil Clifford Embleton. The Macmillan Press Ltd-A Willex-Intersciences publication. 463 s., London 1984

To je skupinsko delo, ki v seznamu navaja 21 avtorjev. V prvi devetini knjige, ki govori o Evropi kot celoti, so uvrščena poglavja o njeni strukturi in tektonski sestavi, o strukturi in tektonskih pojavih oceanskega dna okoli Evrope in o eksogenih reliefnih oblikah kopnega. Ta del so napisali sovjetski geomorfologi, največ N. V. B a š e n i n a in O. K. L e o n t i j e v. Ostala knjiga poroča o morfostrukturnih enotah Evrope, ki jih je šestnajst. Zadnja enota je morsko dno okoli Evrope. Ker glede šte-

vila teh enot ni enotnosti, naj jih tu poimensko navedem: Island, Fenoskandinavski ščit, ruska platforma, kaledonsko višavje, nižina Zahodne in Srednje Evrope, hercinska Evropa, Alpe, kompleks Pirenejev in kotline Ebra, iberski masiv, Betijske Kordiljere in kotlina Guadalquivirja, Apenini in Sicilija, Karpatsko gorovje, Balkanski polotok, nižavje severnega Črnega morja in Krim, kavkaško gorovje in Armensko višavje, gorovje Ural. Osnova te delitve Evrope ni le relief, ampak predvsem tektonska zgradba. Zato madžarska nižina, na primer, nima svojega poglavja, temveč je vključena v enoto Karpatsko gorovje. Zaradi iste koncepcije v knjigi ni zaslediti funkcijske geomorfologije. Vidno mesto zavzema genetska geomorfologija. Sicer pa so glede zasnove precejšnje razlike od avtorja do avtorja, kar poudarja v uvodu tudi urednik. Te slabosti se držijo pač domala vseh takih skupinskih del. Dolžina opisa v nekaterih primerih ne ustreza obsegu enote. Skrajna primera sta tako imenovana ruska platforma in hercinska Evropa. Zadnja je večkrat manjša, pa ji je posvečen osemkrat daljši tekst kot ruski platformi.

Da bi razumeli zasnovo knjige, je potrebno preleteti zgodovino njenega nastajanja. Pobuda je izšla iz Komisije za geomorfološko analizo in kartiranje Mednarodne geografske zveze, ki je l. 1976 sklenila objaviti ob izdaji Geomorfološke karte Evrope 1 : 1,500.000 še tolmač v obliki knjige. Karta je izdelana po precej starejši legendi, ki je nastala kot kompromis med različnimi evropskimi geomorfološkimi šolami, ki so sodelovale preko zastopnikov. S tem kompromisom so avtorji pristali tudi na tako imenovano morfostrukturno koncepcijo, ki so jo zastopali sovjetski geomorfologi. Tedaj še ni bila uveljavljena globalna tektonika (tektonika plošč), ki je danes postala, zlasti na primer v Južni Evropi, osnova za razlago reliefa. Te zdaj močno pogrešamo.

Da je lahko knjiga izšla, je zasluga predvsem dveh znanstvenikov. Prvi je brnski profesor Jaromír D e m e k, ki je uspel pritegniti k enotni legendi številne evropske geomorfologe, drugi pa je urednik, londonski geomorfolog Cl. E m b l e t o n, ki je dokončal delo. Ker smo sodelavci bili zaprošeni za geomorfološke opise države, za katere smo predhodno izdelali karto, opisane geomorfološke enote pa segajo v knjigi precej preko državnih meja, sta imela urednik in J. Demek veliko dela z usklajevanjem. Za manjkajoče dele pa sta se lotila opisov kar sama. Za poglavje o Balkanskem polotoku sta zila opise dveh avtorjev in Demek je dodal opis Grčije. Pri zlivanju opisov je nastalo na ozemlju Jugoslavije nekaj napak v imenih, iz »dinarskega gorstva« je nastalo ime Dinarske Alpe itd. S takimi in podobnimi kompromisi v knjigi najbrž še marsikdo ne bo zadovoljen. Redakcija je prerisala vse karte in skice v enotni tehniki, kar tekst zelo poživlja, za redke fotografije pa je bil papir očitno preslab in iz nekaterih so nastali zmazki (na primer satelitski posnetek Srednje Evrope ali kraško polje Ponikve ob robu Ljubljanskega barja).

Z Embletonovo Geomorfologijo Evrope bo tako kot z mnogimi podobnimi skupinskimi monografijami. V njej bodo številni upravičeno naleteli na cel kup kamnov spotike, še zlasti, ker je zbrala le določen krog ne vedno najuglednejših geomorfologov, pač tistih, ki so sodelovali pri izdelavi geomorfološke karte Evrope. Toda po takih delih, kljub kritikam, pogosto posegamo iz enostavnega razloga, ker so edina razpoložljiva in ker vsebujejo ogromno snovi, saj je format knjige nenavadno velik (29 × 32 cm).

Čeprav je stari kontinent vedno vodil v geomorfološki znanosti, njegovi geomorfologi niso bili prvi izdajatelji geomorfološke enciklopedije. Ta je izšla v ZDA (1968). Zdaj je evropskim geomorfologom uspelo izdati prvo kolektivno geomorfološko monografijo našega kontinenta. Bolj kot v teoretski stroki je knjiga obogatila regi-

onalno geomorfologijo in je dobrodošla zlasti kot visokošolski učbenik regionalne geomorfologije, ki se ponekod (na primer v Beogradu) predava kot poseben izobraževalni univerzitetni predmet.

Ivan Gams

J. L. Sollid, & K. Kristiansen: Hedmark fylke, Kvartaergeologie og geomorfologi. (Okrožje Hedmark, Kvartarna geologija in geomorfologija), opis in karta 1 : 250.000, Geografisk institutt, Universitetet i Oslo, str. 101, 91 ilustr. Oslo 1983

Delo je eno izmed 53 poročil v seriji s skromnim naslovom »Poročila«, ki jo izdaja norveški Oddelek za varstvo okolja. To poročilo je temeljita geomorfološka študija, sestavljena iz dveh delov: iz opisa in iz priložene geomorfološke karte v merilu 1 : 250.000.

Okrožje Hedmark je veliko približno toliko kot Slovenija in leži severno od Osla, severno od jezera Mjösa, med najvišjim delom skandinavskega gorovja (Jottunheimen) in švedsko mejo. Uvodnemu delu, ki nas seznani z osnovnimi potezami in kartografskim gradivom Hedmarka, sledi razlaga ledenikov, ledeniškega preoblikovanja in dogajanj v Skandinaviji tekom pleistocena. Podrobneje, v posebnih poglavjih, so obdelane umikalne faze ter holocenska klimatska nihanja, nastanek moren, ledeniških jezer in drugih površinskih oblik, vezanih na poledenitev.

Sledi večje poglavje o sedimentih: geološka podlaga (izvor sedimentov) ter količinski izračun odnešenih ter v dolinah odloženih sedimentov za izbrana področja (v srednjem toku reke Alv računajo na 730 milj. m³ peska in proda). Nato so opisi posameznih tipov sedimentov (morensko, sortirano, glaciofluvialno, fluvialno, ledeniško-jezersko in morsko gradivo). Naslednje poglavje obdeluje površinske oblike: končne morene, drumline, nagubano površje, soteske, drobne erozijske oblike, terase, eskerje, delte, kamnite tokove, peščene sipine in sledove morskih bregov.

Vse obdelano gradivo in vsak geomorfološki pojav je predstavljen s skico, blok diagramom, karto in fotografijo na kvalitetnem papirju. Slikovno gradivo odlično ilustrira besedilo, obenem pa predstavlja ves spekter kvartarne geomorfologije in je lahko priročnik za to panogo. Med besedilom je 54 fotografij (med njimi tudi aero, satelitski in stereo posnetki), 23 kart ter 14 skic in diagramov. Kot koristno zanimivost naj posebej opozorim na karto, kjer so označena mesta fotografij, vključno s smerjo in kotom posnetka. Opis zaključuje seznam literature s 111 enotami.

Vse to pa je le uvod in pojasnilo k boljšemu razumevanju priložene »Kvartarne geološke in geomorfološke karte« 1 : 250.000 okrožja Hedmark. Na sivi podlagi (reliefne in glavne antropogene značilnosti, izohipse na 100 m) je s štirimi barvami predstavljeno kvartarno gradivo oziroma površje (morensko in sortirano gradivo, šota in golo površje), z znaki v črni barvi pa 27 geomorfoloških površinskih oblik.

V sicer praznih kotih karte je predstavljena lega okrožja Hedmark v Skandinaviji, razdelitev po kartah 1 : 50.000, geološka skica okrožja (26 različnih kamnin), skica razvoja poledenitve in umikalnih stadijev, blokdiagram pod-, ob- in ledeniške sedimentacije ter karta z vrisanimi smermi premikanja ledu.

Pričujoče delo je lep primer, kako lahko tudi »poročilo« o specialni raziskavi razmeroma majhne pokrajine preraste v delo splošnega pomena, v koristen priročnik za